

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YÜKSELEN MİLLİYETÇİLİK, GÖÇ VE TERÖRİZM ARASINDAKİ İLİŞKİ: KAVRAMSAL BİR ANALİZ

Melek Özlem AYAS*

Dr. İstanbul Beykent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0002-4594-5011. Email: ozlemayas@beykent.edu.tr

Zeynep Ece ÜNSAL

Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler
ORCID: 0000-0001-8351-2148. Email: eceunsal@beykent.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma, Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri içerisinde yükselişe geçen milliyetçilik mefhumunu, göç ve terör kavramlarını da merkezine alarak kavramsal açıdan analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, göç kavramının ve hareketlerinin AB nezdinde güvenlik endişelerini de besleyecek şekilde nasıl algılandığı analiz edilmektedir. AB’de artış gösteren terör olaylarının, yalnızca güvenlik perspektifinden değil; göç ve milliyetçilik gibi farklı, fakat birbiriyle bağlantılı kavramların ışığında incelenmesi göçmenlerin marjinalleşme riski, devletlerin göçü bir tehdit olarak değerlendirmesi ve buna bağlı olarak sert göç politikaları uygulaması gibi durumların da anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. Ele alınan bu kavramlar birbirleri ile doğrudan ilişki içerisindedir. Bir kavramın kontrolsüz bir noktaya gelmesi, diğer kavramı ve doğuracağı olumsuz sonuçları da arttırabilecektir. Kontrolsüz yükselen milliyetçilik ideolojisi toplum içerisinde var olan göçmenlerin dışsallaştırılmasına ve bu durum da göçmen kişinin aşırılılaşmasına- ya da yakın tarih örneklerde olduğu gibi “yalnız kurt teröristler”- sebep olabilmektedir. Çalışma, AB’yi bir coğrafi kısıt olarak belirleyerek, özellikle 2001 yılında gerçekleşen ve birçok konsept için yeni bir perspektif doğuran terör eylemini bir dönüm noktası olarak almıştır. Bu dönüm noktası özelinde, Avrupa’daki terör eylemleri ile göç olgusu arasında milliyetçilik kavramının da izdüşümünü taşıyan bir bağlantı olduğu kabul edilmiş ve literatür taraması ile bu sav desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Politikaları, Terörizm, Milliyetçilik, Avrupa Birliği

*Araştırma Makalesi. Geliş Tarihi: 23.09.2024, Kabul Tarihi: 23.10.2024
Bu makalede Etik Kurul Onayı gerekmemektedir.
Bu makalede yazarların katkı oranları eşittir.

THE RELATIONSHIP BETWEEN RISING NATIONALISM, MIGRATION AND TERRORISM IN THE EUROPEAN UNION: A CONCEPTUAL ANALYSIS

ABSTRACT

This study aims to conceptually analyze the rising notion of nationalism within European Union (EU) member states, focusing on the interrelated concepts of migration and terrorism. In this context, it explores how migration and movements of people are perceived in ways that fuel security concerns within the EU. Examining the rise in terrorism incidents across the EU, not only from a security perspective but also through the lenses of migration and nationalism, allows for a better understanding of issues such as the marginalization of migrants, states viewing migration as a threat, and the subsequent implementation of stringent migration policies. These concepts are directly related; the unchecked growth of one concept can exacerbate the negative consequences of the others. Uncontrolled nationalist ideologies, for instance, can lead to the externalization of existing migrant populations within society, potentially driving individuals toward radicalization—examples of which can be seen in recent cases of “lone wolf terrorists.” The study uses the EU as a geographical constraint, marking the 2001 terrorist attack as a turning point that introduced new perspectives on many of these concepts. Specifically, it argues that there is a connection between terrorism in Europe, migration, and the projection of nationalism, supporting this claim through a review of the existing literature.

Keywords: *Migration, Migration Policies, Terrorism, Nationalism, European Union*

GİRİŞ

AB, şu anda geleceğini şekillendirme konusunda önemli bir dönüm noktasında bulunmaktadır. Milliyetçilik AB’de yükselmeye devam edecek mi ya da AB daha fazla göçmen kabul edecek mi? Bu kavramlar arasında denge kurmak açısından en önemli güvenlik sorunsallarından biri olan terörizmle mücadele ile ilgili olarak gerek üye ülkeler özelinde gerekse AB düzeyinde ne gibi önlemler alınacaktır? Bu sorular önümüzdeki yıllar içerisinde cevap bulması beklenen yeni tartışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde güvenlik olgusu üzerinde, özellikle 2001 yılı ve sonrasında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu doğrudan ya da dolaylı olarak milliyetçilik ve göç gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Bilindiği üzere 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen terör saldırıları özellikle Batı demokrasileri açısından terörizm kavramının farklı bir perspektiften algılanmasına ve yaklaşımın da değişmesine yol açmıştır. Bu saldırılarla başlayan ve halen devam eden süreç içerisinde Batı demokrasilerinde göçmenler terörizmle ilişkilendirilmiş ve milliyetçik ideolojisini benimseyen taraflarca bu algı söylemlerin ve eylemlerin temeli haline getirilmiştir.

AB’de son yıllarda artış gösteren düzensiz göç hareketleri, AB üyesi ülkelerde uzun süredir yaşayan ve hatta vatandaşlığa sahip olan veya yasal yollardan gelip yasal olarak bölgede bulunan “yabancıların” görünürlüğünü arttırmıştır. Bu artış, bu bireylerin bölgede kalışlarının bazılarınca sorgulanmasına sebep olmuş ve beraberinde milliyetçi ve ayrılıkçı eğilimlerde de belirgin bir yükselişin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu bağlamda çalışma içerisinde AB bu yükselişe doğrudan bağlanması mümkün olan bir hedef bölge olarak göç, terörizm ve milliyetçilik kavramlarını doğru bir düzlemde değerlendirmek için uygun bir çerçeve çizilmesini sağlayacaktır. Bu çerçeve, çalışmanın araştırma sorusu olan “Avrupa Birliği’nde yükselen milliyetçilik, göç kavramının güvenikleştirilmesi sürecinde bir sebep olarak değerlendirilebilir mi?” sorusunun da yanıtlanması için yardımcı olacaktır. Bu sorunun yanıtlanması, geçmiş tecrübelerin de değerlendirilmesini sağlayarak göçmenlerin dışlanmasının ve göçün güvenikleştirilmesinin uzun vadede terörizmi tetikleme kapasitesi olup olmadığının da tartışılmasını sağlayacaktır.

Kavramsal çerçeve içerisinde tartışılmak üzere seçilen göç, milliyetçilik ve terörizm kavramları; AB özelinde doğrudan birbiriyle ilişkilendirilebilme

kapasitesine sahiptir. Göç hareketlerinin yasal yoldan gerçekleşmesine veya düzenli olup olmamasına bakılmaksızın toplum içerisinde görünür hale gelmesi, terörizm kavramının da etkisiyle kolaylaşmış ve bu görünürlük; göç hareketlerinin toplumsal uyum üzerinde gösterdiği etkilerle birleşince yalnızca siyasi aktörler düzeyinde değil, aynı zamanda toplum nezdinde de bazı tepkiler ortaya çıkmıştır. Bu tepkiler, milliyetçilik kavramıyla bağdaştırılabilir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal bir analiz gerçekleştirmeyi hedefleyen bu çalışma için “Kavramsal Çerçeve” başlığının doğru bir açıdan ele alınması büyük bir önem taşımaktadır. Zira her ne kadar bu kavramlar, çalışma içerisinde AB olarak belirlenen kısıtlı bir coğrafi alan üzerinden değerlendirilecek olsa da temelde her biri kendi konseptleri içerisinde ele alınacak ve kavramsal boyutları analiz edilecektir. Bu sebeple kavramsal çerçevenin sıkı sınırlar içerisinde çizilmesi ve kavramların tanımlarının tatmin edici derecede ayrıntılı ve yoğun verilmesi elzemdir.

“Kavramsal Çerçeve” başlığı altında göç, milliyetçilik ve terörizm kavramlarının tanımına yer verilecektir. Kavramların tamamı birbiriyle bağlantılı bir düzlem içerisinde ele alınacak ve bir sonraki başlıkta bir kavramsal analiz gerçekleştirilmesine zemin sağlayacaktır.

GÖÇ HAREKETLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI

Son yıllarda AB yönlü olacak şekilde göç hareketlerinde gözlemlenen artış, milliyetçi hareketlerin artış göstermesine ve ayrılıkçı grupların da bununla bağlantılı olarak ideolojik destek bulmasına yol açmıştır. Ekonomik krizler ve güvenlik endişeleri gibi toplumsal düzeni etkileyen faktörler, göçmenlere yönelik tepkilerin doğmasına ve artarak devam etmesine sebep olmuştur. Bu olumsuz durumların ortaya çıkmasına sebep olduğu düşünülen göç hareketlerini tanımlamak, çalışmanın bütünlüğü açısından önem arz etmektedir. Çünkü göç hareketlerine bağlı olarak gelişen ve özellikle göçmenlere yönelik olan ayrımcılık, entegrasyon politikalarının başarısızlığı ve toplumsal ayrışma gibi konular genel olarak AB'nin toplumsal ve sosyal yapısını da etkilemektedir.

Sosyal bilimlerde göç, genel olarak insanların geçici veya kalıcı olarak yeni bir yere yerleşmek amacıyla bir yerden başka bir yere hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu hareket bir ülke içinde veya uluslararası sınırların ötesinde gerçekleşebilme potansiyeline sahiptir.

Göç hareketleri ve göç etme kararı; ekonomik, sosyal, siyasi ve çevresel nedenler de dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. İş gücü göçü ve aile birleşimi gibi gönüllü göçlerden, çatışma veya zulümden kaçma gibi zorunlu göçlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sue Ballyn (2011), göçü, bir kişinin doğduğu yerden farklı bir yerde geçici veya kalıcı olarak yaşaması olarak tanımlarken; birçok benzer tanımda, göçün ekonomik, sosyal veya siyasal sebeplerle gerçekleşen geçici ve kalıcı yer değiştirme hareketleri olduğu ifade edilmektedir. Göç kavramı, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yayımlanan “Göç Terimleri Sözlüğü”nde (2013) *“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir”* ifadeleriyle tanımlanmıştır.

Göç Terimleri Sözlüğü, Avrupa Birliği tarafından da kabul edilen düzenlemelerin sahibi olan Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenmesi sebebiyle ayrı bir önem arz etmektedir. Bu sebeple, göç hareketlerinin milliyetçilik kavramıyla olan ilişkisine ve literatürde yer verilen başka göç tanımlarına değinmeden evvel, Göç Terimleri Sözlüğünde yer alan göç hareketleriyle ilişkili bazı tanımları daha detaylı incelemek gerekmektedir. Bu tanımlardan biri “göçmen” kavramına ilişkindir. Göç Terimleri Sözlüğüne (2013) göre göçmen kavramının üzerinde uzlaşmış bir tanımından bahsetmek mümkün değildir. Bununla beraber kavram *“(…) bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları (...)*” kapsayacak şekilde açıklanmıştır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Birleşmiş Milletler ayrıca, *“(…) sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden (...)*” bireyleri de “göçmen” olarak tanımlamaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Bununla beraber göçmenler veya göçmen kökenli bireyler bu çalışmanın bir diğer temel kavramı olan terörizm kavramı içerisinde sıklıkla “yabancılıkla” ilişkilendirilmiştir. Bu yabancılık hali, çoğunluğa sahip olan hakim gruptan farklı olma durumunu ifade etmekle beraber; literatürde yer alan tanımlarla uyumlu değildir. Kavram *“Belirli bir Devlet açısından o Devletin uyruğunda olmayan kişi”* veya *“Başka bir devlete ait olan ya da sadakat borcu altında olan bir kişi”* olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013).

Bu tanımlardan da görüleceği üzere göç kavramı, en geniş anlamıyla, sınırlar aşılın veya aşılmasın, bireylerin buldukları yerden başka bir yere hareketini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bireyler ve topluluklar kimi durumlarda doğal afetler, arazi bozulmaları veya kaynak kıtlığı gibi sebeplerle yer değiştirmek zorunda kalarak alternatif geçim kaynakları aramaktadır (Ellis, 1998). Yine Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen tanımda görüldüğü gibi, insan hareketlilikleri daha iyi iş fırsatları ve daha yüksek yaşam standartlarına ulaşmak gibi ekonomik saiklerle de yapılabilmekte ve gönüllülük esasıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Aynı zamanda zorla yerinden edilme durumlarının yanı sıra savaş, zulüm veya doğal afetler gibi tehdit halleri yüzünden mecburi bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Ayrıca göçün işsizlik, siyasi istikrarsızlık, çevresel bozulma gibi itici faktörleri varken; aynı zamanda istihdam fırsatları, siyasi istikrar, daha iyi yaşam kalitesi gibi çekici faktörleri de mevcuttur (Lee, 1966). AB, bu çekici faktörlere fazlasıyla sahip olan bir hedef bölgedir. Avrupa kıtası, çok uzun süredir göç yolunda nihai bir hedef rolü üstlenmektedir. Özellikle son yıllarda dünya genelinde artan çatışma halleri, savaşlar ve ekonomik çalkantılar göç hareketlerinde artışa sebep olmuştur. Bunun bir sonucu olarak göçe bağlı gelişen göç politikalarının oluşturulması, göç yönetimi, göçmen hakları gibi konular neredeyse tüm Avrupa Birliği üyesi ülkelerin gündemini meşgul eder hale gelmiştir. Göç hareketlerinin hangi açıdan göç yönetimini ilgilendirdiğini anlamlandırabilmek için “göç yönetimi” ile ne ifade edilmek istendiğini görmek de önemlidir. Göç yönetimi, “(...) yabancıların girişi ve mevcudiyetini, hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için ulusal bir sistem içindeki çeşitli devlet kurumlarından oluşan yönetimi (...)” tanımlamaktadır ve kavram “(...) göçe ilişkin kilit konuları ele alacak politikaların, yasal ve idari düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik planlı (...)” yaklaşımları da kapsamaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013).

Göç, göçmen ve göç yönetimi kavramlarının tanımlarından anlaşılacağı üzere bu kavramlar yalnızca yer değiştirme hareketlerinden veya yer değiştirmeye iten sebeplerden daha fazlasını ifade etmektedir. Göçün hedef ülkenin ulusal yapısıyla ilgili olan doğası, niteliği gereği bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Göç kavramının milliyetçilik kavramıyla olan tanışıklığı tam olarak bu etkileşimden ileri gelmektedir.

Milliyetçilik kavramı da göç kavramıyla benzer bir şekilde, insanlık tarihi boyunca kapsamlı söylem ve tartışmalara konu olmuştur. Kavram,

bireylerin ve ulusların birbirleriyle etkileşim biçimlerini şekillendiren karmaşık duygusal bağları, siyasi ideolojileri ve sosyokültürel kimlik ağlarını kapsamaktadır (Citrin vd., 1994) ve bireyin bir ulusa üyeliğinin sahip olduğu siyasi kimliğinin en kritik olanı olduğuna işaret etmektedir (DeLamater vd., 1969). Kavramın bu aidiyet içeren doğası, göçmenlerin dışsallığına odaklanmaya açıktır. Çünkü göçmenler, her şeyden önce varış yaptıkları ülkeye ait değildir.

Milliyetçilik, bir ulus içinde birlik ve gurur duygusunu teşvik etme potansiyelinin yanı sıra dışlayıcı ve şovenist duyguları körükleme riski nedeniyle genellikle iki ucu keskin bir kılıç olarak görülmektedir (DeLamater vd., 1969). Milliyetçiliğin yorumlanması, bağlama ve bireyin bakış açısına bağlı olarak önemli ölçüde değişme kapasitesine sahiptir. Milliyetçilik mefhumu bazı birey grupları için kendi kaderini tayin etme hakkı ve ulusunun ilerlemesini içeren bir arzuyu temsil ederken; başka birey grupları için ise basit bir şekilde bir tür yabancı düşmanlığı olarak algılanabilmektedir (DeLamater vd., 1969). Temel olarak bir grubun parçası olmayı savunma hali, aynı zamanda o grubun parçası olmayanları dışlamaya ve hatta ortadan kaldırmaya gidecek eylemleri gerçekleştirmeye kadar uzanabilmekte ve karşı karşıya gelen grupların tamamını uzun vadede marjinalleşme riskiyle de baş başa bırakmaktadır. Bu özellikleri sebebiyle milliyetçilik kavramı suistimale açık bir siyasi araç olarak değerlendirilebilir. Milliyetçi saiklerin siyasi bir araç olarak kullanılması da yeni bir olgu değildir ve yüzyıllar içerisinde çeşitli siyasi aktörler tarafından kendi eylemlerini meşrulaştırmak için sıklıkla kullanılmıştır. Bu çalışma özelinde ifade etmek gerekirse, son dönemde AB genelinde görünür hale gelen göç hareketleri halihazırda bölgede yaşayan tüm “yabancı” kökenli bireyleri de görünür hale getirmiş ve bir gruba duyulan aidiyet siyasi tartışmalarda önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bu tartışmalara bağlı olarak milliyetçiliğin yükselişi, kıtanın siyasi manzarası üzerinde geniş kapsamlı etkileri olan önemli bir fenomen haline gelmiştir. Avrupa Birliği içerisinde milliyetçilik mefhumu genellikle ulus devletlerin, Avrupa Birliği gibi ulus üstü örgütler karşısında kendi çıkarlarını ön planda tutmayı amaçladıkları bir siyasi ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Brubaker (1996) gibi akademisyenler, Avrupa milliyetçiliğinin sıklıkla kültürel homojenlik, ekonomik rekabet ve ulusal kimliğin sulandırılmasıyla ilgili endişelerden kaynaklandığını vurgulamayı tercih etmişlerdir. Bu milliyetçi duygular genellikle göç hareketlerinin görünür hale gelmesiyle daha da şiddetlenmiş ve milliyetçi partiler özellikle Avrupa Birliği

dışındaki ülkelerden gelen göçmenleri Avrupa uluslarının sosyal ve kültürel dokusuna yönelik bir tehdit ilan etmişlerdir (Brubaker, 1996), (Wodak vd., 2013). McNamara'ya (2015) göre ise milliyetçilik, özellikle insan hareketliliği ve ekonomik dayanışma gibi konularda Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki uyumu ve dayanışmayı zedelediği için Avrupa Birliği'nin parçalanmasına sebep olma kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda Avrupa Birliği üyesi ülkelerde görölen milliyetçilik eğilimi, AB'nin temel değerleriyle de çatışarak Avrupa bütünleşmesini de tehlikeliye atmaktadır çünkü ulusal düzeyde milliyetçi partiler tarafından kullanılan söylemler, kolektif bir eylem yerine ulusal çıkarları öncelemeyi tercih etmiştir. Ulusal egemenlik ve Avrupa bütünleşmesi arasındaki bu gerilim, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki uyumu ve göç gibi sınır ötesi krizleri yönetme kabiliyetini etkilemiştir (McNamara, 2015), (Brubaker, 2010).

Avrupa Birliği'nde milliyetçiliğin yükseliş; göç, ulusal egemenlik ve kültürel kimliğe ilişkin endişelerle derinden bağlantılıdır. Son yıllarda aşırı sağcı ve popülist hareketler, kontrolsüz göç korkusundan fazlasıyla faydalanmış ve göç hareketlerini ulusal kimlik ve sosyal uyum için bir tehdit olarak belirlemiştir. Özellikle Macaristan, Polonya ve İtalya gibi göçmenlerin Avrupa Birliği sınırlarına ilk giriş noktası olarak tanımlanabilecek ülkelerdeki milliyetçi partiler; daha sıkı sınır kontrolleri, katı göç politikaları ve maddi yardım talep etmiş ve geleneksel Avrupa Birliği değerlerinin karşısında yer alan göç karşıtı uygulamaları ve söylemleri benimsemişlerdir. Macaristan, İtalya ve Polonya gibi ülkelerde popülist milliyetçi partilerin yükseliş, AB'nin göç ve ekonomik entegrasyon gibi konulara yaklaşımından duyulan daha geniş çaplı hoşnutsuzluğu da yansıtmaktadır. Bu ülkelerdeki milliyetçi ve sağ popülist partiler; ülke sınırları, yasal düzenlemeler ve ekonomileri üzerindeki ulusal kontrollerinin Avrupa Birliği üyeliğinden doğan bazı mesuliyetler sebebiyle zayıfladığını sıklıkla dile getirmiş ve Avrupa Birliği'nin karşısında ulusal egemenliğin güç kazanması gerektiğini savunmuşlardır (Mudde, 2016). Macaristan'daki Viktor Orbán gibi milliyetçi liderler, AB'nin liberal göç politikalarının kültürel kimlik kaybına yol açtığını ve kamu güvenliğine tehdit oluşturduğunu savunmuş ve bu durumun bir tehdit oluşturduğunu iddia ederek milliyetçiliği bir savunma yöntemi olarak ilan etmişlerdir (Mudde, 2016). Fakat, milliyetçiliğe duyulan özlem ve istek aslında "yabancıları" dışlamayı amaçlayan ve nostaljik bir ortak geçmiş isteğiyle bağlantılı olan tehdit anlatısıyla ilişkilidir (Wodak, 2015).

Bu karşıtlık hali genellikle Avrupa dışı bölgelerden, özellikle de Afrika ve Orta Doğu'dan gelen göçe karşı geliştirilmiş ve bununla özellikle “kültürel bir istila” ve “güvenlik” tehdidi algısı pekiştirilmiştir. Göç bu terimlerle tasvir edilirken Avrupa Birliği içerisinde gerçekleşen bazı terör eylemlerine de sıklıkla vurgu yapılarak aşırılığı besleyen milliyetçi anlatı oluşturulmuştur. Milliyetçi partiler aynı zamanda artan göç hareketlerinin kamu hizmetleri üzerinde baskı oluşturduğunu ve suç oranlarında artışa yol açtığını iddia etmiş ve bu durumun sosyoekonomik ve sosyokültürel gerginliklere yol açtığını savunmuştur. Bu durum, ulusal sınırların korunmasını, ulusal güvenliğin ve kimliğin korunmasıyla eş anlamlı gören siyasi bir söylemi de körüklemiştir.

Mevcut siyasi krizler, milliyetçilik mefhumunu beslemiş; geleneksel siyasi partilere ve kurumlara karşı toplum nezdinde bir hayal kırıklığı duygusunun ortaya çıkmasına da katkıda bulunmuştur. Bu durum, birçok bireyin alternatif veya genellikle daha radikal çözümler aramasına yol açmıştır.

“TERÖRİZM” OLGUSUNUN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI VE AB ÜLKELERİNDE TERÖRİZM

Güvenlik TDK sözlüğünde “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu; emniyet” (TDK, 2024) olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda da bir devletin sınırları içerisinde vatandaşlarının güven içerisinde yaşamasını sağlaması esas görevlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplini açısından en önemli ve hatta disiplinin varoluşsal amacı haline gelen güvenlik tanımlamasına ve güvenliğin sağlanmasına yönelik tarihsel süreç içerisinde farklılıklar görülmektedir. Güvenlik literatüründe ilk olarak “kimin güvenliği”nin sağlanması gerekliliği tartışılmış ve geleneksel yaklaşımlar kapsamında devletlerin güvenliğinin sağlanması gerektiği savunulmuştur. Bu perspektifin oluşmasının en önemli sebebi ise gerek uluslararası ilişkiler disiplininin gerekse güvenlik çalışmalarının Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünya düzeninde yükselişe geçmiş olmasıdır. Geleneksel güvenlik anlayışının hüküm sürdüğü ve her iki kutbun da aşırı nükleer silahlandığı bu “dehşet dengesi” dönemde doğal olarak devlet güvenliği önceliklenmekte ve olası bir tehdidin de başka bir devletten gelmesi beklenmektedir. Bu bağlamda devletler oluşabilecek tehdiye yönelik olarak askeri çözümler üretmiştir. Soğuk Savaş'ın yumuşama dönemine girmesi ve nihayet son bulması ile devletlerarası

ilişkilerde ve güvenlik disiplini kapsayan literatürde yeni tartışmalar ortaya çıkmaya başlanmıştır. Soğuk savaş döneminde ikincil öneme sahip “yumuşak güvenlik” konuları olarak tanımlanan (Bilgin, 2010), askeri araçlar ile çözülemeyecek olduğu kabul gören çevresel, toplumsal, ekonomik sorunların da aslında devletler açısından bir güvenlik meselesi olduğu disiplin içerisinde gittikçe görünür ve kabul edilir bir hal almıştır. (Akgül-Açıkmeşe, 2011).

Buzan'a göre (1983) (1998) ortaya çıkan yeni dünya düzeni içerisinde güvenlik salt askeri güvenlik olarak değil, askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel olarak beş farklı sektörde çok daha geniş değerlendirilmeli ve güvenliği sağlamaya yönelik alınması gereken tedbirler de bu bağlamda genişletilmelidir. Bununla beraber artık bu tehditler sadece tek bir devleti etkilememekte, gerek etki alanı gerek mücadele yöntemleri olarak küresel düzeyde iş birliği ve tedbir gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Örneğin küresel ekonomik finans sistemi içerisinde bir devletin yaşamış olduğu bir ekonomik kriz kendisi ve iş birliği içerisinde olduğu diğer devletleri de benzer düzeyde etkilemekte ve ortak tedbirleri gerektirmektedir (Buzan, 1983)(Buzan, 1998). Günümüz devletlerarası ilişkilerinin geldiği noktaya tarihsel olarak baktığımızda ise değinilen “güvenlik tehditleri”nin belirli dönemlerde küresel düzeylerde toplumları etkilediğini de söylemek mümkün olabilmektedir. 1991 yılında yaşanan Birinci Körfez Savaşı'nın beraberinde getirdiği göç dalgası, 2001 yılında ABD'de yaşanan terör saldırıları ve takip eden süreçte Afganistan'da Taliban ve El-Kaide ye yönelik operasyonlar, 2010 yılında başlayıp dalga dalga yayılan Arap Baharı ve son noktada ortaya çıkan Suriye iç savaşı ve 2020 yılında başlayan küresel düzeydeki salgın gibi örnekler artık güvenliğin farklı parametreleri olduğunu ve bazı durumlarda bu yeni güvenlik sorunlarıyla küresel düzeyde işbirliği ile mücadele edilmesi gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur.

Terörizm kavramı özellikle de 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen saldırıların sonrasında uluslararası ilişkiler-güvenlik disiplini içinde çokça başvurulan bir olgu haline gelmiş ve gerek ulusal gerekse uluslararası güvenlik politikalarının önde gelen parametrelerinden birine dönüşmüştür. Öte yandan tarihin her döneminde var olan terörizm kavramının tanımlanmasına ilişkin ciddi bir literatür bulunmaktadır. Geline noktada, disiplinler arası bir olgu haline dönüşen terörizm kavramının çeşitli tanımlarının kökeni özellikle siyaset, uluslararası ilişkiler ve hukuk

bilimlerine dayanmaktadır. Terör saldırılarının artması ve akabinde küreselleşme ve teknolojinin durdurulamaz ilerleyişi ile saldırıların daha görünür olması terörizm tehdidini ulusal ve uluslararası güvenlik açısından ortak mücadele edilmesi gereken birincil öncelikli güvenlik tehditleri arasında konumlandırmıştır.

Bir problemi çözebilmek için öncelikle problemi tanımlamak gerekmektedir. Terörizmle mücadele açısından alanla ilgilenen uzmanlar özellikle dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak kapsamda “ortak” bir tanım yapılabilmesi için çaba sarf etmişlerdir ve bu çabalar devam etmektedir. Buradaki en önemli sebep ise ortak bir sorun için “ortak mücadele” alanı yaratabilmektir. Öte yandan çok boyutlu olan terörizm ile mücadelede genel olarak siyasi, askeri, adli ve mali boyutlar üzerinde durulmaktadır. Doğal olarak da her açıdan yapılan terörizm tanımları da farklılık gösterebilmekte ve bu durum da ayrı bir zorluk yaratmaktadır (Horniyk, 2021).

Terörizm kavramını ortak bir şekilde tanımlamak için birçok girişimde bulunulmuş, ancak gerek alanın uzmanlarının gerekse devletlerin farklı siyasi tutum ve tercihleri nedeniyle bugün bile ortak bir tanımlama yapılamamıştır. Bu uzlaşmazlığın en yaygın ve başlıca sebebi ise “*senin teröristin, benim özgürlük savaşçımıdır*” şeklinde ifade edilebilecek siyasi ya da ideolojik tercihtir (Horniyk, 2021). Bu görece siyasi ya da ideolojik tercihler ise terörizm kavramını göç ve milliyetçilik kavramları ile harmanlamakta ve göçmen karşıtlığı, aşırı milliyetçi söylemlere uygun bir zemin yaratabilmektedir. Öte yandan özellikle sosyal bilimlerde incelenen bir olguyu verili tarihsel dönemden ve özelliklerinden ayrı olarak analiz etmenin zor olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda da terörizm tanımlarının tarihsel süreç içerisinde de değişim geçirmiş olması, farklı terörizm tanımlarıyla karşılaşmamızın bir diğer sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern sosyal bilim içerisinde terörizm kavramına yönelik bilinen en eski tanım 1937 tarihli *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*'nde yer alan “*terörizm; örgütlü bir grup veya partinin, özellikle sistematik şiddet kullanımı yoluyla açık amaçlarına ulaşmaya çalıştığı yöntem veya yöntemin arkasındaki teori*” tanımıdır (Hardman, 1937 aktaran Wilkinson, 1974).

Şiddet her ortamda karşımıza çıkabilecek bir kavramdır. Ancak belirli şiddet eylemlerinin hangi koşullar altında terör eylemi olarak nitelendirilebileceği farklı ve önemli bir sorunsaldır. Bu bağlamda, şiddet eylemi terörizm kavramı altında incelenmektedir. Şiddet eylemi ya da terör

eylemi terörizmin sadece bir unsuru olarak kabul görmektedir. Terörizm ise çok daha geniş ve soyut bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Hornyik, 2021). Bu bağlamda bir şiddet eyleminin terörizm olabilmesi için ideolojik bir motivasyonu içermesi gerekmektedir. Modern anlamda siyasi terörizm ise statükoyu korumak amacıyla uygulanan şiddet eylemlerini tanımlamak amacıyla Fransız Devrimi döneminde karşımıza çıkmaktadır. Jakobenler'in, yeni bir rejimi yerleştirmeye çalışırken gerçekleştirdikleri şiddet içeren bu eylemler, meşru bir hale getirilmiş ve bu dönem “terör dönemi” olarak tanımlanmıştır (Rapoport, 2003). Paul Wilkinson (1974) “*devrimci hareketler, rejimler veya bireyler tarafından şiddetin siyasi amaçlarla kullanılması*” şeklinde bir tanımlamayla, kavramın siyasal/ideolojik özelliğine vurgu yapmıştır. Terörizm aşırı ve acımasızca yıkıcı yöntemleri sayesinde diğer şiddet, kışkırtma, sindirme ve zorlama biçimlerinden kolaylıkla ayrılabilir. Bununla beraber terörizm olarak nitelendirilebilecek eylemlerin ayırım gözetmeme, öngörülemezlik, keyfilik, acımasız yıkıcılık ve etik dışı davranışlar gibi ortak olan bazı özellikleri de bulunmaktadır. Ayırt edici ve ortak özelliklerine odaklanan Wilkinson (1974) siyasal terörizmi üç grupta incelemektedir. Bunlar; siyasal bir değişim yaratmak amacıyla şiddetin sistemli bir şekilde uygulanması yöntemi olan *devrimci terörizm*, siyasi motivasyonla gerçekleştirilen *devrimci denilebilecek terörizm* ve belirli gruplar üzerinde baskı yaratmak amacıyla şiddet fiilinin sistemli bir uygulamasını ortaya koyan *bastırıcı/baskıcı terörizm*dir (Wilkinson, 1974).

Terörizm çalışmaları açısından önemli eserleri ve Birleşmiş Milletler düzeyinde çalışmaları bulunan Alex P. Schmid (1988) *Siyasal Terörizm (Political Terrorism)* isimli çalışmasında kavramın yaklaşık iki yüz farklı tanımıyla karşılaşmanın mümkün olduğunu belirtmiş, bu tanımlar içerisindeki ortak kavram ve unsurları ele alarak oldukça geniş bir terörizm tanımı önermiştir. Buna göre terörizm:

Terörizm, (yarı) gizli birey, grup veya devlet aktörleri tarafından, kendine özgü, suç teşkil eden veya siyasi nedenlerle kullanılan, tekrarlanan şiddet eylemlerinin kaygı uyandıran bir yöntemidir; burada- suikastın aksine-şiddetin doğrudan hedefleri ana hedefler değildir. Şiddetin doğrudan insan kurbanları genellikle rastgele (fırsat hedefleri) veya seçici olarak (temsili veya sembolik hedefler) bir hedef nüfustan seçilir ve mesaj üreteçleri olarak hizmet eder. Terörist (örgüt), (tehlike altındaki) kurbanlar ve ana hedefler arasındaki tehdit ve şiddete dayalı iletişim süreçleri, ana hedefi

(izleyici(ler)) manipüle etmek, onu bir terör hedefi, bir talep hedefi veya öncelikli olarak korkutma, zorlama veya propagandanın aranmasına bağlı olarak bir dikkat hedefi haline getirmek için kullanılır (Schimid & Jongman, 1988).

1988 yılında yapılan bu geniş tanımlama, 2011 yılında birçok başka akademisyenin katkıları ile güncellenerek Terörizm Araştırmaları El Kitabında (*Handbook of Terrorism Research*) yayımlanmıştır. Gözden geçirilmiş tanım, önceki birçok tanımdan daha uzun bir şekilde on iki madde üzerinden, diğer bir ifadeyle terörizm kavramının olmazsa olmaz on iki unsuru üzerinden tanımlamıştır (Schimid, 2011). Gus Martin (2017) de terörizm kavramını mutlak surette bir ideoloji ve/veya inanç sistemi içermek zorunda olan bir kavram olarak tanımlamaktadır. Ancak her ideoloji ya da inanç sistemi terörizm anlamına gelmemektedir. Terörizm olarak tanımlanabilmesi için ideolojinin aşırılışması ve en önemlisi de şiddet içermesi gerekmektedir. Aşırılışma ise özünde bireylerin inançlarını ya da fikirlerini nasıl ifade ettiği ile ilişkilidir. Bireyler eğer inanç ya da fikirlerini şiddet içeren eylemler yolu ile ifade ederse bu durumun terörizme erişmesi söz konusu olabilmektedir (Martin, 2017).

Avrupa’da siyasal terörizmin tarihi on dokuzuncu yüzyıla dayanmaktadır. Bu konuda disiplin içerisinde en çok başvurulan kaynaklardan bir olan David Rapaport’a (2003) göre siyasal terörizmin, İnsanların İradesi (*Narodnaya Volya*) isimli Rus çarlığı ve despotizm karşıtı anarşist bir ideoloji ile eylemlerini gerçekleştiren örgüt ile başladığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda anarşizm ideolojisi siyasal terörizmin sahip olduğu ilk ideoloji olarak tanımlanabilmektedir. Öte yandan bir şiddet eyleminin terörizm olarak kabul edilmesi için en gerekli kriterlerden biri bir ideolojiye sahip olması gerekliliğidir. Özetle Avrupa’da terörizm 1880’lerden 1920’lere kadar anarşist ideoloji tarafından küresel bir kampanya halinde yürütülmüştür (McAlexander, 2020). Rapaport’un (2003) “terörizmin dört dalgasına” yönelik sınıflandırması çerçevesinde gerek Avrupa gerek de küresel düzeyde Anarşist terörist dalga dışında; Sömürge Karşıtı terörizm, Sol İdeoloji eksenli terörizm ve Din eksenli terörizm dalgaları görülmüştür (Rapoport, 2003). Her ne kadar tarihsel kökenleri 1980’li yıllara dayanmış olsa da Din eksenli terörizm küresel düzeyde 11 Eylül saldırılarıyla toplumların dikkatini çekmiştir. El-Kaide terör örgütünün önce Amerika Birleşik Devletleri’nde, sonrasında ise Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde gerçekleştirdiği eylemler ve Suriye’deki

iç savaş ile ortaya çıkan DAES terör örgütünün eylemleri, Batı dünyası içerisinde İslam inancının yeni bir “öteki” olarak tanımlanmasının önünü açmıştır. Yaşanılan yirmi yıllık süreç içerisinde gerek AB genelinde gerekse üye ülkeler özelinde, üretilen terörizmle mücadele politikaları ile yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı ve milliyetçilik oldukça yaygın popülist bir söylem haline gelmeye başlamıştır. 11 Eylül’de El-Kaide tarafından gerçekleştirilen saldırıların devamı niteliğindeki saldırılar 2004 yılında Madrid’de ve 2005 yılında Londra’da gerçekleşmiştir. Her iki saldırı da örgütün bu ülkelerdeki hücreleri tarafından gerçekleşmiştir. İntihar saldırısı olan bu saldırının failleri bu ülkelerde yetişen ikinci kuşak göçmen ailelerin radikalleşmiş üyeleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Britannica, 2004), (Britannica, 2005). Bununla beraber Arap Baharı ve Suriye’deki iç savaşın sonrasında ortaya çıkan ve El-Kaide’nin bir uzantısı olarak tanımlanan DAES hücreleri ve “yalnız kurtlar” olarak tanımlanan radikalleşmiş bireyler tarafından -DAES’e bağlılıklarını deklare ederek -AB içerisinde birçok terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. 2022 TE-SAT verileri kapsamında 2010- 2021 yıllarında AB ülkelerinde başarıyla tamamlanan, başarısız olan ya da engellenen 130 cihatçı-dinî motifli terör saldırısı gerçekleşmiştir (TE-SAT, 2022). 2015’de Paris’te; 2016’da Brüksel’de, Berlin’de ve Paris’te; 2017’de Manchester’da, Londra’da ve Barcelona’da gerçekleşen saldırılar hep benzer özellikte radikalleşmiş bireylerden ya da DAES hücrelerinden kaynaklı saldırılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Anadolu Ajansı, 2017).

Bu saldırıların faillerinin kimliklerinin açık bir şekilde kamuoyuyla paylaşılması, Avrupa Birliği’ndeki güvenlik endişelerinin genişlemesine ve derinleşmesine katkıda bulunmuştur. Genellikle radikalleşmiş ikinci nesil göçmenlerden oluşan ve DAES gibi terörist organizasyonlarla bağlantılı “yalnız kurtlar” tarafından gerçekleştirilen bu saldırılar, göçün ulusal kimliğe karşı bir tehdit olduğu algısının pekişmesine de yol açmıştır. Terörün göçmen topluluklarla ve yabancı olma haliyle ilişkilendirilmesi, özellikle aşırı sağcı ve popülist partilerin söylemlerinin göçmenleri Avrupa’nın sosyal ve kültürel dokusuna yönelik potansiyel birer tehdit olarak gösterecek şekilde biçimlenmesini sağlamış ve AB üyesi ülkeleri yalnızca göç politikalarını sıkılaştırmaya değil, milliyetçi söylemleri de benimsemeye itmiştir.

GÖÇ, MİLLİYETÇİLİK VE TERÖRİZM BAĞLANTISI: KAVRAMSAL BİR ANALİZ

Her ne kadar göç insani yönü doğası gereği bu gündemde baskın ve ayrıcalıklı bir yer edinmiş olsa da göçün yoğun tartışmalara konu olmasına vesile olan başka bir unsur vardır: Güvenlik. Soğuk Savaş sonrasında değişen güvenlik konsepti sonrasında göç ve göçe bağlı gelişen bazı olgular bir tehdit olarak ele alınmıştır. Göç rahatlıkla toplum için bir tehdit olarak algılanabilir. Zira bu noktada toplumun ait olduğu grubu koruma isteği ve hatta bazı durumlarda ihtiyacı, bu algıyı pekiştirmek için yeterlidir. Günümüz Avrupa'sında ulus devletler için bu varoluşsal tehdidin ne olduğuna ilişkin başlayan tartışmaların birçoğuna verilen cevap “göç” olmuştur. Çünkü ulus devletin hem kimliği hem de egemenliği “tehdit” altındadır.

Ulus devlete yönelen bu tehdit, göç kavramının ulus ötesi doğasından kaynaklanmamaktadır denilebilir. Çünkü çalışmanın daha önceki bölümünde de değinilen “yabancı” kavramının tanımından görülebileceği üzere, göçmenler yerleştikleri ülke kadar geldikleri ülke ile olan bağlarını da sürdürmektedirler. Bu bağların sürdürülmesi yalnızca köken ülkenin sık sık ziyaret edilmesi veya köken ülkeden gelen vatandaşlık hakkının korunması ile ilgili değildir. Bu bağlar, kültürel olarak veya yalnızca iletişim ağlarının korunması ile de sürdürülebilmektedir. Bu bağların hedef ülke vatandaşları tarafından görülebilecek şekilde korunması ve sürdürülmesi, tehdit altında olma hissinin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca, hedef ülkenin “göçmenlere” veya “yabancılara” sunduğu fırsatlarla beraber bireylere yüklediği sorumluluklar ve ödevler de mevcuttur. Hedef ülkeye tam olarak uyum sağlanamadığının düşünülmesi, bu sorumluluk ve ödevlerin de tartışma konusu haline gelmesine sebebiyet vermiştir. Göçün, terörizm ile ilişkilendirilmesi hedef ülkenin sunduğu haklardan yararlanmak isteyen bireylerin sorumluluk ve ödevlerini yerine getirip getirmediği konusuyla da beraber değerlendirilebilmektedir.

Smith (1992), kimlik olgusunun ulus devletle sıkı bir bağ içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Anderson (1991) da ulus devletin kendisini oluşturan toplumun kolektif hayal gücünün bir ürünü olduğunu savunmuştur. Tilly (1995) ise vatandaşlığın kimlik ve sosyal tarihle yakın bir bağa sahip olduğunu ifade etmiştir. Her ne kadar tehdidi kimliğin oluşum şekline bağlı olarak değerlendirilmemesi mümkün olmasa da, tehdidin inşası sürecine odaklanmakta da ayrıca fayda vardır. Kimliğe

ilişkin tartışmalar, sorumluluk ve ödevlerin yanı sıra, göçün ulus ötesi doğasını da içinde barındırmaktadır. Çünkü transnasyonalizm olarak da tanımlanan göçün ulus ötesi doğası “*İnsanların jeopolitik sınırlar ötesinde sosyo-kültürel bağlantılar kurarak bu bağlantıları devam ettirdiği süreç*” olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Bu çalışma içerisinde yer alan milliyetçilik mefhumu da doğrudan bir kimliğe aidiyetle bağlantılıdır. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan Avrupa Birliği üyesi ülkelerde son yirmi yılda artış gösterdiği gözlemlenen terör eylemleri ve göç olgusu arasında kurulan bağlantı; ortak bir kimliğe ait olan ve benzer sorumlulukları ve ödevleri paylaşan bireylerin milliyetçi hassasiyetlerinin nasıl bir tehdit ile karşı karşıya olduğunu anlamlandırmayı kolaylaştıracaktır. Çünkü kurulan bu bağlantı ile doğan güvenlik ve egemenlik temelli endişelere verilen yanıt; göç politikalarında gerçekleştirilen değişiklikler olmuştur. Zira ülkedeki “yabancı” bireylerin kendi rızaları ile mevcut topluma uyum sağlayamadığına ilişkin oluşan algı, bu durumun ancak devlet eliyle ve deyim yerindeyse zorla hale yola koyulabileceğine ilişkin bir anlayışı da beraberinde getirmiştir. Fakat her ne kadar tek bir gruba ait oldukları inancıyla milliyetçilik etrafında birleşen gruplardan ve bu grupların tepkileri doğrutusunda şekillenen değişikliklerden bahsetmek mümkün olsa da bu grupların esas olarak çoğunlukla aynı etniği paylaşmadığı da bilinen bir gerçektir. Ancak bu politikalarda gerçekleştirilen değişikliklerin güvenlik endişelerini giderecek şekilde sıkı önlemler içermesi, birçoklarınınca insan hakları ve entegrasyon konularının es geçildiği korkusunu uyandırmış ve devletlerin göçmenlerin hak ve ihtiyaçlarından ziyade güvenliğe öncelik verdiği eleştirisini de beraberinde getirmiştir. Bu eleştiriler ile birlikte inşa edilen politikalara konulan en büyük şerh, göçmen topluluklarının marjinalleşmesi ihtimalidir. Çünkü yabancıların hakim grupların dışında kalması, göçmenlerin dışlanmasını ve göç politikalarının da dışsallaştırılmasını gündeme getirmektedir. Belirli grupların marjinalleşmesi ve hâkim kimlik tarafından kimi zaman yabancı düşmanlığına varacak boyutta eylem ve söylemlerle karşılanması bu grupların var olabilecekleri alanların ve eylemlerin sınırlarını da ilgilendirmektedir. Var olma ihtiyacı, Avrupa Birliği'nin son yirmi yılına damgasını vuran terör saldırılarıyla doğrudan ilgilidir.

Göç, göçmenler ve yabancılar bir güvenlik meselesi olarak ele alınmış ve Avrupa Birliği içerisinde göç güvenlikleştirilmiştir (Humphrey, 2013), (Delanty, 2008). Ulus devletler geleneksel olarak sınırları üzerinde bir kontrole sahiptir. Serbest dolaşımın yanı sıra AB'nin benimsediği

göç politikaları, AB içindeki göçmen hareketliliğini ve göçmenlerin dağılımlarını da etkilemektedir. Serbest dolaşım hakkıyla birlikte, düzensiz göç hareketleri de ulus devletlerin sınır kontrol haklarına bir meydan okuma olarak değerlendirilebilmektedir. Bu meydan okumayı cevapsız bırakmak istemeyen devletlerin sıkılaştıran göç politikaları ise halihazırda giriş yapmış olan göçmenler üzerindeki gözetimin arttırılmasına sebep olmuş ve toplumsal entegrasyonun sekteye uğraması sonucunu doğurmuştur. İnsani istek ve ihtiyaçların öncelenmemesi, göçmen topluluklarında terk edilmişlik hissi uyandırmış ve güvenlik endişesi yaşayan toplumlara benzer bir refleks göstererek kendi güvenliklerini tesis edecek hareketler sergilemelerine sebep olmuştur. Marjinalleşme sürecinin burada başladığını söylemek mümkündür. Sıkı göç politikalarının uygulanması hâlihazırda bir toplumu oluşturan dil, kültür ve tarih gibi ortak mirasların zaten paydaşı olmayan bu göçmen topluluklarının entegrasyon ile elde edebileceği aidiyet duygusuna ulaşmalarını daha da zorlaştırmıştır. Çünkü unutulmamalıdır ki, iyi uygulanacak bir entegrasyon politikası radikalleşme ve marjinal eğilimleri takip ederek şiddet eylemlerine katılma riskini azaltmaktadır. Kimlik ve ulus devlet arasındaki sıkı bağ, göçmen toplulukları için entegrasyon ile desteklenmezse dışlayıcı ve bölücü bir karaktere sahip olabilmektedir. Bu durum özellikle göç sürecinde ayrımcılığa veya ötekileştirmeye maruz kalan göçmen grupları için fazlaca travmatik deneyimlere zemin hazırlamaktadır. Bu travma hedef ülkede tanınma ve temsil için adımlar atan göçmen topluluklarıyla, hedef ülkenin toplumu arasında bir gerilim ve çatışma atmosferinin ortaya çıkmasına da yol açma potansiyeline sahiptir. Göçün güvenikleştirilmesi; ulusal güvenlik endişeleri, algılanan terör tehdidi ve sosyal refah sistemleri üzerinde algılanan baskı gibi bir dizi faktör tarafından yönlendirilmiştir ve bu süreçte devletler göçle ilişkili riskleri yönetmeye çalıştıkça sınır kontrolüne ve “arzu edilen/makbul” göçmenlerin seçimine daha fazla vurgu yapmaya başlamıştır (Humphrey, 2013).

Barry Buzan ve Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenikleştirme kavramı, siyasi aktörlerin bir meseleyi olağanüstü önlemler gerektiren varoluşsal bir tehdit olarak sunması ve o meseleyi bir güvenlik meselesine dönüştürme sürecini ifade etmektedir. Göç hareketleri bağlamında bu süreç, göçün ve göçmenlerin ulusal güvenliğe, kültüre ve sosyal uyuma yönelik bir tehdit olarak belirlenmesi olarak ifade edilebilmektedir. Bu sayede göç hareketleri ve göçmenler, siyasi ya da ekonomik bir sorun olmaktan çıkarılıp acil ve istisnai yanıtlar gerektiren bir sorun haline getirilerek

kısıtlayıcı ve güvenlik temelli göç politikaları ortaya çıkmaktadır (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998). Göçün güvenlikleştirilmesi, özellikle 2001 yılındaki 11 Eylül terör saldırılarından sonra değişen güvenlik algısıyla birlikte ivme kazanmış ve bu durum hem Avrupa Birliği hem de Avrupa Birliği üyesi ülkelerde göç hareketlerinin algılanma ve karşılanma biçimini de değiştirmiştir. Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca göç, göçmenler ve genel olarak yabancılar giderek artan bir şekilde terörizm, suç ve kültürel erozyonla ilişkilendirilmiş ve milliyetçi hareketler bu endişelerin artmasında önemli bir rol oynamıştır. Göç, milli değerlere karşı bir tehdit olarak belirlenerek ve bu durum milliyetçi anlatılarla bezenerek bir ikna unsuru olarak ortaya çıkarılmıştır.

Ortak kimlik konusunda kapsayıcı ve esnek bir yaklaşımının benimsenmemesi ve yasal statüye yapılan vurgu, topluluklar arasında gözlemlenen gerilim ve çatışma atmosferini derinleştirmektedir. Suriye İç Savaşı sonrasında küresel manada görünür hale gelen göç hareketleri AB için 2015 yılındaki kriz ile zirveye ulaşmıştır. Hein de Haas (2021), göçün bireylerin sınırlar arasındaki hareketlerini kolaylaştırdığı gibi terör oluşumlarının da sınırları aşarak hedef ülkelere sızmaları için kolaylaştırıcı olabileceğini ifade etmiştir. De Haas (2021) marjinal ideolojilere veya bağlantılara sahip bazı göçmenlerin de göç akınına vesile edinerek AB ülkelerine girdiğini ifade etmiş ve insani krizlerin bir “kılıf” olarak kötü emellere alet edilebileceğini vurgulamıştır. Bu durum AB coğrafyasında sınır kontrolüne ve terörle mücadeleye ilişkin alınan tedbirlerin yeterliliği hakkında bazı endişelere yol açmıştır (Koser & Kuschminder, 2015). Bu endişeler yersiz değildir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde de değinilen 13 Kasım 2015 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'te Stade de France'ın ve Bataclan Konser Salonu'nun da dahil olduğu ve yüzden fazla kişinin hayatını kaybettiği farklı noktalarda gerçekleşen ardışık bombalı ve silahlı saldırıların failleri, yerinden edilen göçmen olarak AB'ye giren kişilerdir. İsimleri kamuoyuyla paylaşılan ve DAEŞ terör örgütü üyesi olan altı saldırganın dördü Belçika, ikisi ise Fransa vatandaşlığına geçmiştir. Göç ve terör arasındaki bağlantının sonucunda terör tehdidiyle başa çıkmak için ihtiyaç duyulan gelişmiş güvenlik önemleri, yasal yollara başvuran göçmenlerin sığınma taleplerine devam edebilmeleri ve güvenli bir şekilde hayatlarına devam edebilmeleri için de önemlidir (Hein de Haas, 2021). Sıkılaşılan göç politikaları ise terör eylemlerinin artma ihtimalini doğurmaktadır. Özellikle sıkı göç politikalarının bir ürünü olan göçmen kampları; aşırı kalabalık yapısı, sınırlı kaynakları ve insan hakları

ihlalleriyle radikalleşme için verimli bir zemin oluşturmaktadır. Lischer'e (2008) göre, kampların mevcut durumu burada ikamet eden bireylerin kendilerini dışlanmış ve toplumdan kopuk hissetmelerine sebep olup bu kişilerin marjinal ideolojilerde çare arayarak bunlara daha yatkın hale gelmelerine sebep olmaktadır. Dolayısıyla sıkı göç politikalarından ziyade etkili ve insan odaklı göç politikalarının benimsenmesinde fayda vardır. Dünya çapında gerçekleşen göç hareketlerinin önemli bir kısmının mücbir sebeplerle gerçekleştiği göz önüne alındığında, göç politikalarının sıklığı veya toplumsal uyuma verilen önem daha görünür hale gelmektedir. Zira özellikle din kaynaklı gerilim ve çatışmaların yoğun olduğu ülkelerden ayrılan bireylerin hedef ülkelerde yoğun bir dışlanmaya maruz kalması dinî inançlarla motive edilen şiddet eylemlerinin yaşanma olasılığı arttırmaktadır. AB sınırlarında özellikle son yirmi yılda gerçekleşen terör eylemleri göz önüne alındığında, bu olasılık ironik olarak değerlendirilebilir. Zira bu terör eylemlerinin büyük çoğunluğu, her ne kadar “yalnız kurtlar” tarafından ferdi olarak gerçekleştirilmiş olsa da din eksenli terör eylemleridir. Din eksenli terör eylemleri tarafından yerinden edilenler, sığındıkları AB coğrafyasında yine din eksenli terör eylemleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Güvenlik adına ortaya çıkan ve genellikle denetimden yoksun olan dışlayıcı politikalar ve uygulamaların göçmenlere ve yabancılar için bir baskı unsuru olarak kullanılması bu eylemlerin tetikleyici unsurları arasında değerlendirilebilmektedir.

2001 sonrası dönemde göçü terörizmle birleştirme eğilimi, milliyetçi söylemlerle pekiştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Göçmenlerin potansiyel güvenlik tehdidi olarak tasvir edilmesi, göçmen toplulukların marjinalleştirilmesine ve dışlayıcı politikaların meşruluk kazanmasına yardımcı olmuştur. Huysmans'ın (2006) da belirttiği gibi, göçe yönelik bu güvenlik odaklı yaklaşım sadece siyasi söylemi değil, aynı zamanda kurumsal uygulamaları da şekillendirmiş, hükümetler insani kaygılardan ziyade güvenliğe giderek daha fazla öncelik vermeye başlamıştır. Dolayısıyla milliyetçiliğin yükselişi, göçün güvenleştirilmesinin hem itici gücü hem de sonucu olarak ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak oluşturulan söylemlerde ve politikalarda ulusal güvenlik ve kimliğe yapılan vurgu artarak devam etmiştir.

Göçün kendisi terörün doğrudan sebepleri arasında yer almamaktadır. Ancak göçmen olan veya ailesinde göçmenlik geçmişi olan bireylerin dışlanma ihtimallerinin ve marjinal ideolojilere eğiliminin fazla olması

ihtimali, “Göç ve terör eylemleri arasında bir bağ kurulmalı mıdır?” sorusunu akıllara getirmektedir. Bu bağlamda, AB’de gerçekleşen din eksenli terör eylemlerini bu çalışma kapsamında incelemeye önce “yalnız kurt” kavramına değinmekte fayda vardır. Awan (2017) sosyal dışlanma ve ayrımcılığın aşırılık yanlısı ideolojilerin üremesi için bir zemin oluşturduğunu ifade etmiştir. Bununla beraber siyasi ve kültürel faktörler de entegrasyonun başarısını etkileyebilmektedir (Vertovec, 2010). Bu durum özelinde terörün sebebi olarak teşhis edilen yabancılara duyulan düşmanlık ve ayrımcılığın artması göçmenlerin entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Tüm bu unsurlar, “yalnız kurt” kavramının doğuşunda kendisine yer edinmiştir. Çevrim içi ağlar da radikalleşme süreçlerinde önemli bir role sahiptir (Bjelopera, 2015). Ayrıca Horgan (2009) potansiyel yalnız kurtların çevrim içi ağlar sayesinde birbirlerine ulaşabildiklerine işaret etmiştir. DAESH gibi terör örgütlerinin istihdam sürecinde sosyal medyayı kullanarak radikalleşme eğilimde olan bireylere ulaşması, “yalnız kurtların” teşhis ve takibini zorlaştırmaktadır (Conway, 2016). “Yalnız kurtlar” bireyi yalnızlaştıran bazı psikolojik faktörlerden etkilenmektedir. McCauley ve Moskalkenko (2008) bunları; kişisel sorunlar, adaletsizlikler ve ahlaki bir görev duygusu olarak tanımlamıştır. AB devletlerinde gerçekleşen bazı yüksek profilli saldırıların faillerinin göçmen veya daha geniş bir tabir kullanırsak “yabancı” olması, “yalnız kurtlara” ilişkin çizilen profillerde akılların bir köşesinde durmaktadır. “Yalnız kurt” kavramı bireycidir ve tam olarak bu sebeple terörle mücadelenin zorlukla ilerlemesine sebep olmaktadır (Borum, 2011). Tüm bu bilgiler ışığında bu kavram şu şekilde tanımlanabilir: “Yalnız kurtlar”; izole aktörlerce üstlenilen, yerleşik aşırılık yanlısı gruplar veya örgütlerle doğrudan koordinasyon halinde olmayan, faaliyetleri öngörülemeyen ve önlenemeyen, bağımsız şiddet ve terör eylemleri gerçekleştiren bireylerdir.

Bu noktada daha önce bahsedilen etkili ve insan odaklı göç politikaları argümanına dönmekte fayda vardır. Zira “yalnız kurt” motifleriyle gerçekleşen saldırılarda baskın bir göç olgusunun gözlemlendiği kabul edilirse entegrasyon politikaları göç ve göçe bağlı etkilerin yönetilmesi ve potansiyel risklerin azaltılması açısından önemli hale gelmektedir. Entegrasyon politikaları, radikalleşme ve terör ile mücadele de etkili olarak kullanılabilir bir unsurdur. Bu entegrasyon politikaları, aynı zamanda istihdam fırsatlarını da içermektedir. Ancak yabancı iş gücü, kimilerince yerli işçiler için bir tehdit ve refahları için bir yük olarak görülmektedir. Kimi milliyetçi yaklaşımlar, ekonomik endişeleri temel alarak yabancı

işgücünün kıt kaynakları tükettiğini ve iş piyasalarında rekabeti arttırdığını ifade etmektedir (Hainmueller & Hopkins, 2014). Yabancı olarak değerlendirilen göçmenler, kültüre de yabancıdır. Ulus devletin sahip olduğu köklü kültürü koruma çabasıyla artan milliyetçilik, göçmen karşıtlığının da artmasına sebep olmaktadır. Bu karşıtlık çoğunlukla milliyetçilik algısı üzerinden şekillenmektedir.

TERÖRİZMLE MÜCADELENİN TEMEL UNSURLARI VE MİLLİYETÇİLİK ALGISI

Devletler tarih boyunca farklı şekillerde terörizmle mücadele etmişlerdir. Geçmişte devletin terör saldırılarına verdiği en yaygın yanıtlar inkâr, istifa, intikam ve örtülü operasyonlar iken modern çağda, terörizme yönelik politika yanıtları da gelişmiş ve değişmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yasal çerçeve tarafından desteklenen doğrudan askeri müdahalelerden polisiye tedbirlere, radikalleşmeden arındırma çabaları gibi siyasal ve sosyoekonomik tedbirler ile propaganda ya da psikolojik savaş gibi birçok farklı metot bazı durumlarda eşzamanlı da olmak üzere terörizmle mücadele amacıyla kullanılmaktadır (Bogain, 2020).

Terörizmle mücadele, özellikle modern ulus devletler bağlamında, istihbarat toplama, askerî harekât, kolluk kuvvetleri arasında kurulacak iş birliği ve uluslararası iş birliği gibi birkaç temel unsura dayanmaktadır. Ancak terörle mücadele çabaları, milliyetçiliğin yükselişi gibi siyasal ve kültürel derinliği olan dinamiklerden de etkilenmektedir. Ulus devletin bütünlüğünü ve güvenliğini korumaya odaklanan milliyetçilik, terörizme karşı kamuoyunun tepkilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Milliyetçi hareketler, uluslararası kurumların ulus devletin kendi vatandaşlarını koruma kabiliyetini zayıflattığını savunarak, ulusal egemenliğe uluslar üstü iş birliğinden daha fazla öncelik verme eğilimindedir. Milliyetçi ideolojiler genellikle terörizmi kültürel ve dinî farklılıklara bağlı bir dış tehdit olarak sunar ve bu durum, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığını körükleyebilmektedir.

Terörizmle mücadele açısından temel ayrımı ulusal ve uluslararası düzeyde yapmak sınıflandırma açısından faydalı olmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi terörizmin oluşmasında en önemli faktörlerden biri var olan bir ideolojinin aşırılılaşması ve şiddet yoluyla ifade edilmesidir. Bu bağlamda siyasal ve sosyo ekonomik tedbirlerin başında kuşkusuz en önemli ve zorlu olanı radikalleşmenin temel nedenlerini ele almak ve önlemektir. Devletlerin bireylerin radikalleşmesini önlemek için net bir

strateji geliştirmelerini gerektirmektedir. Liberal demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi devletin temel yapı taşlarının güçlü olması ve devamlılığı radikalleşmenin önüne geçebilmekte en önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin süregelen radikalleşme sürecinin bir parçası olmalarını engellemek amacıyla birçok ülke, aşırılık yanlısı ideolojilerin kök salmasını engelleyecek çeşitli kanalların devreye sokulduğu toplumsal katılım programları geliştirme yoluna gitmektedir. Örneğın AB, okullarda radikalleşmenin önlenmesine ilişkin modüller geliştirmeye başlamış ve bu kapsamda göçmen entegrasyonu da dahil olmak üzere bir dizi eğitim politikası üretmiş, eğitim ve farkındalık kampanyalarının kullanımını yaygın hale getirmiştir (Jugl vd. 2020).

Ulusal düzeyde modern demokratik devletlerin terörizmle mücadele etmek için başvurduğu en kabul edilebilir yol, polisin ve diğer “istihbarat toplamadan” sorumlu birimlerin toplu olarak çalışmalarıdır. Bu birimler genellikle “gözetleme” ya da “izleme” olarak adlandırılan bir süreci kullanarak kimin tehdit oluşturduğunu ya da oluşturabileceğini bulmaya ve onları harekete geçmeden önce tutuklamaya çalışırlar. Terörle mücadeleye yönelik önleyici bu yaklaşım polis ve istihbarat servislerine operasyonel ve yasal devamlılık sağlar; gizli bir şekilde yürütülür ve bu nedenle demokrasi, bireysel özgürlük ve barışçıl siyasi mücadele değerlerine bağlı devletler için uygundur. Son olarak ve belki de en önemlisi, diğer herkesin güvenliğini ve haklarını güvence altına almayı hedefler ve bu nedenlerden ötürü de en uygulanabilir yöntem olarak kabul görmektedir (Ben vd. 2020). Öte yandan, siyasi, sosyoekonomik ve kolluk kuvvetleri aracılığıyla gerçekleşen terörle mücadele faaliyetlerine zaman zaman askeri stratejilerin de desteği gerekmektedir. Askeri stratejiler kapsamında terörle mücadele operasyonları genellikle konvansiyonel veya özel kuvvetler tarafından yürütölen muharebe operasyonlarına ve sivil-asker operasyonları ve yerel güvenlik güçlerinin eğitimi gibi bazı ilgili faaliyetlere odaklanır. Terörle mücadele operasyonları; teröristleri, diğer isyancıları ve çatışma üzerinde etkisi olabilecek muharip olmayan kişileri hedef alan genel bir kampanyanın parçasıdır. Günümüzde terörle mücadele faaliyetleri sadece hükümetlerin sorumluluğu olarak görölmemekte, aynı zamanda bu tür tehditlerle etkili bir şekilde mücadele etmek için bölgesel veya uluslararası düzeyde organize edilen devlet sınırlarını aşan faaliyetler olarak değerlendirilmektedir (Stevenson, 2023).

Uluslararası düzeyde mücadele açısından atılabilecek ilk adım hukuki düzeyde iş birlikleridir. Birçok bölgesel örgüt terörizme karşı yasal süreçler

ortaya koymuş, devletler kendi aralarında ikili ya da çok taraflı anlaşmalar yaparak terörizmle mücadele ve terörist faaliyetlerle ilgili farklı konularda bilgi alışverişinde bulunmak ve gerekli kuralları geliştirmek için hukuki bir temel sağlama çabası içerisine girmiştir. Uluslararası düzeyde iş birliği; terör örgütlerinin faaliyet alanlarını sınırlandırmakta, suçluların iadesini ve adil yargılanmalarını sağlamaktadır (Madjid, 2022)

Terörizmle mücadelenin uluslararası yöntemi, uluslararası hukukta şekillenen ve dünya toplumunun pratik çalışmaları sırasında geliştirilen kurumsal çerçeveye dayanmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında gerek BM gerekse AB ve NATO kapsamında bir dizi karar, politika ve uygulama gerçekleşmiştir. Ancak özellikle BM bünyesinde 2001 öncesi süreçte de dünyanın maruz kaldığı terör saldırılarına yönelik birtakım kararlar alınmıştır. İlk olarak 1972 yılında BM 3034 numaralı kararı ile terörizm kavramı ele alınmıştır (U.N. General Assembly, RES/3034, 1972). BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'nin (A/RES/60/288) kaleme alındığı tarihte, Birleşmiş Milletler üye devletleri terörizme karşı on beş evrensel hukuki belge imzalamış ve bunlara taraf olmuştur (U.N. General Assembly, A/RES/60/288, 2006). Bununla beraber BM bünyesinde terörizmin finansmanını önlemek, terörist bombalamalarına, rehin alma eylemlerine, uçak kaçırma eylemlerine ve terörizmin finansmanına karşı koruma sağlamak gibi terörle mücadelenin çeşitli yönlerini ele alan sözleşmeler ve protokoller de oluşturulmuştur. BM'nin en güçlü organlarından olan Güvenlik Konseyi de terörle mücadele konusunda çeşitli karar ve bildirimler kabul etmiş, rejimler oluşturmuş ve uluslararası yasal çerçeveyi daha da güçlendiren bir dizi kılavuz ilke ve tavsiye üzerinde çalışmıştır. Bütün bu kararlar ve sözleşmeler, terörle mücadelede eylem birliğine ve uluslararası iş birliğine öncelik veren yeni Uluslararası Terörle Mücadele Hukuku normlarının geliştirilmesini teşvik etmekte ve desteklemektedir (Jafarnia, 2022) (Ugwueze & Onuoha, 2020).

Benzer girişimler 11 Eylül saldırıları sonrasında AB tarafından da gerçekleştirilmiştir. 2003 yılında ortaya konulan “Daha İyi bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa” isimli AB Avrupa Güvenlik ve Strateji Belgesi birlik düzeyinde güvenlik alanında atılmış en önemli belgelerden biridir. Bilindiği üzere 1990'lı yıllardan sonra birlik olma yolunda adımlar atmaya yönelik AB üyesi devletler açısından iki dünya savaşı sonrası güvenlik en önemli ve “bir” olmayı en çok zorlayan kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda 2003 yılında yayınlanan bu ilk güvenlik strateji

belgesi birlik düzeyinde ortak bir algı ve tutumu yansıtmaması açısından önem arz etmektedir. Takip eden süreçte AB düzeyinde 2008 yılında “Değişen Dünyada Güvenliği Sağlamak” başlıklı rapor Brüksel zirvesinde yayınlanmıştır. Ayrıca 2001 saldırıları sonrası “AB Terörizmle Mücadele Stratejisi” (2005) eş zamanlı olarak ortaya konulmuştur (Tangör & Sayın, 2012).

AB üye devletleri arasında yükselen milliyetçilik ve yabancı düşmanı popülist partilerin, ideolojik ve siyasi hakimiyetlerini pekiştirmek için ‘ötekine karşı korku yayma ve terör tehdidinden faydalanma’ yönündeki ortak anlayışı özellikle 2001 sonrası birlik üyesi ülkelerde gerçekleşen terör saldırıları ile ilişkilendirdikleri görülmektedir (Walia, 2021). 2001 sonrası dünya üzerinde gerçekleşen siyasi ve jeopolitik değişimler kapsamında son yirmi yıl AB açısından büyük öneme sahiptir. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası Afganistan’a yönelik başlatılan uluslararası koalisyon müdahalesine bazı AB ülkelerinin katılması, Suriye iç savaşı ve Rusya-Ukrayna savaşı, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana bölgedeki en büyük mülteci hareketliliğini tetiklemiştir. Öte yandan AB üye devletlerinde yaşanan din eksenli terörizm eylemleri günlük hayatın olağan akışının değişmesine neden olmuştur. Özellikle Paris, Manchester, Stockholm ve Barselona’da yaşanan terör eylemleri AB için de bir endişe kaynağı haline gelmiştir. Halen etkileri devam eden bu olayların bir sonucu olarak da AB’de yükselen ve toplum tarafından karşılık bulan bir milliyetçilik söylemini ve hatta tarihsel korkulardan dolayı da endişesini beraberinde getirmiştir. Bilindiği üzere milliyetçilik kavramı bıçak sırtı bir kavramdır ve bu ideolojinin kontrolsüz yükselmesi Avrupa tarihinde acı sonuçları ve savaşları da beraberinde getirmiştir (Braun, 2021).

Öte yandan yukarıda oldukça kısaca özetlenen terörizmle mücadele politikaları, ulusla ve uluslararası kurumlar düzeyinde ortaya konulan politikalar aslında göçmen karşıtı bir uygulama yapılmasını önermemektedir. Düzensiz göç insanlık tarihi boyunca yaşanan bir olgudur ve bu bireylerin günümüz dünyası içerisinde aşırılaşmasını engellemek, demokrasi, kişinin hak ve hürriyetlerine saygı kapsamında bireylerin yeni geldikleri habitatlara uyumunun ve entegrasyonunun sağlanması aslında terörizmle mücadelenin yapıtaşını oluşturmaktadır.

SONUÇ

AB üyesi ülkelerde yükselen milliyetçi hareketler giderek artan bir endişe unsuru haline gelirken göç ve terörizm bu endişe unsurunun içerisinde

en belirgin ve merkezî temalar arasında yer almaktadır. Bu çalışma; göç, milliyetçilik ve terörizm kavramlarının çok yönlü doğasına ışık tutarak bu olguları kavramsal bir perspektiften analiz etmeyi amaçlamaktadır. AB genelinde verilen bazı örneklerle bu kavramlar arasındaki etkileşim ele alınmış ve özellikle 11 Eylül 2001 tarihinden sonra değişen güvenlik paradigmalarına çalışma içerisinde dikkat çekilmiştir.

Göç hareketlerinin, tanımıyla çelişecek bir şekilde, varış ülkesindeki bireyler ve gruplarca istikrarsızlaştırıcı bir güç olarak algılanması; kültürel seyrelme, istihdam kaygısı, kaynakların paylaşımı ve güvenlik ihtiyacıyla birlikte bazı korkuları beslemiştir. Bu tür korkuların yükselişi sadece toplumsal uyumu zedelemekle kalmamış, aynı zamanda bu korkuların istismar edilmesi yoluyla göçün siyasallaşmasına da katkıda bulunmuş ve milliyetçilik kavramının da aşırı ideolojiler arasında yer edinmesine yol açmıştır. Bu değişim, AB genelinde aşırı sağ partileri güçlendirmiş ve göçü ulusal kimlik ve güvenliğe yönelik varoluşsal bir tehdit olarak çerçeveleyerek aşırılık yanlısı ideolojilerin siyasi meşruiyet kazanmalarını sağlamıştır. Çalışma, milliyetçiliğin yeniden canlanmasının sadece güvenlik kaygılarına bir tepki olmadığını, aynı zamanda küreselleşme, kültürel değişim ve ekonomik güvensizlikle ilgili daha derin kaygıların bir ifadesi olduğu savını ortaya koymaktadır. AB’de milliyetçi hareketlerin yükselişi ise münferit bir olgu olmayıp küreselleşme, neoliberal ekonomi politikaları ve geleneksel ulusal kimliklerin erozyonuna karşı artan memnuniyetsizliği yansıtan daha geniş çaplı bir küresel eğilimin parçası olarak değerlendirilebilmektedir. Yaşanan memnuniyetsizlikler, göçmenleri hedef olarak belirlemiş ve istihdam alanında, konut temininde veya sosyal yardımlara erişimde birer rakip olarak algılanmalarına sebep olmuştur. Bu memnuniyetsizlikler, bir noktada terörizm kavramıyla kesişmiştir. Özellikle milliyetçi gruplar tarafından oluşturulan aidiyet olgusunun dışında kalan yabancılar tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları, göçü bir nefret objesi haline getirmiş ve göç, ulusal güvenliğe, kültüre ve ekonomik istikrara yönelik bir tehdit olarak sergilenmiştir.

Sonuç olarak, AB üye devletlerinde milliyetçiliğin yükselişi göç, terörizm ve güvenlikle ilgili daha derin toplumsal kaygıları yansıtan çok yönlü bir mesele olarak değerlendirilmeye uygundur. Bu zorlukların kavramsal bir çerçeve içerisinde ele alınması ve analiz edilmesi sadece politika değişikliklerini değil, aynı zamanda göç ve ulusal kimliğin kavramsallaştırılma biçiminde de bir değişimi gerektirmektedir. Çünkü AB özelinde göçün terörizm ile

bir arada anılması, milliyetçi hareketlerin hem bir belirtisi hem de itici gücüdür. Bu sebeple, AB'nin demokratik yönetişimini güçlendirmesi ve güvenli bir Avrupa toplumunu, milliyetçiliğın dışlayıcı etkilerini eleyerek yeniden tesis etmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, *Uluslararası İlişkiler*, 8(30), 43-73.
- [2] Anadolu Ajansı (2017). Avrupa'daki büyük Terör Saldırıları. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupadaki-buyuk-teror-saldirilari-/886942>
- [3] Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso Books.
- [4] Awan, I. (2017). Cyber-extremism: Isis and the power of social media. *Society*, 54(2), 138-149.
- [5] Ballyn, S. (2011). The why and the ‘therefore’ of human migration: A brief overview. In M. Renes (Ed.), *Lives in migration: Rupture and continuity* (pp. 6-15). Australian Studies Centre Publications.
- [6] Ben Jaffel, H., Hoffmann, A., Kearns, O., & Larsson, S. (2020). Collective discussion: Toward critical approaches to intelligence as a social phenomenon. *International Political Sociology*, 14(3), 323-344. bris.ac.uk
- [7] Bilgin, P. (2010). “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *Stratejik Araştırmalar*, 8(14), 69-96.
- [8] Britannica. (2004). Madrid Train Bombings of 2004. <https://www.britannica.com/event/Madrid-train-bombings-of-2004>
- [9] Britannica. (2005). London Bombings of 2005. <https://www.britannica.com/event/London-bombings-of-2005>
- [10] Bjelopera, J. P. (2014). *Countering violent extremism in the United States*. Congressional Research Service.
- [11] Bogain, A. (2020). Understanding public constructions of counter-terrorism: an analysis of online comments during the state of emergency in France (2015-2017). *Critical studies on terrorism*. northumbria.ac.uk
- [12] Borum, R. (2011). Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories. *Journal of strategic security*, 4(4), 7-36.

- [13] Braun, D. (2021). The Europeanness of the 2019 European Parliament elections and the mobilising power of European issues. *Politics*. sagepub.com
- [14] Brubaker, R. (1996). *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the new Europe*. Cambridge University Press.
- [15] Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Harvester Wheatsheaf.
- [16] Buzan, B., Waever, O. ve Wilde J. (1998). *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner.
- [17] Citrin, J., Haas, E. B., Muste, C., & Reingold, B. (1994). Is American nationalism changing? Implications for foreign policy. *International Studies Quarterly*, 38(1), 1-31.
- [18] Conway, M. (2016). Determining the role of the Internet in violent extremism and terrorism. In *Violent Extremism Online*, 123-148. Routledge.
- [19] De Haas, H. (2021). A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative migration studies*, 9(1), 8.
- [20] DeLamater, J., Katz, D., & Kelman, H. C. (1969). On the nature of national involvement: A preliminary study. *Journal of Conflict Resolution*, 13(3), 320-357.
- [21] Delanty, G. (2008), Fear of Others: Social Exclusion and the European Crisis of Solidarity. *Social Policy & Administration*, 42, 676-690.
- [22] Ellis, F. (1998). Household strategies and rural livelihood diversification. *The Journal of Development Studies*, 35(1), 1-38.
- [23] European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). (2022). <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat>
- [24] Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, 225-249.
- [25] Horgan, J. G. (2009). *Walking away from terrorism: Accounts of disengagement from radical and extremist movements*. Routledge.
- [26] Hornyik, Z. (2021). Why is a unified definition of terrorism carried yet? *Law Review*, (11) 1, 101-107.
- [27] Humphrey, M. (2013). Migration, Security and Insecurity. *Journal of Intercultural Studies*, 34(2), 178–195.

- [28] Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: Fear, migration and asylum in the EU*. Routledge.
- [29] Jafarnia, N. (2022). The United Nations Security Council's Counterterrorism Resolutions and the Resulting Violations of the Refugee Convention and Broader International Law. *Harv. Hum. Rts. J.*
- [30] Jugl, I., Lösel, F., Bender, D., & King, S. (2020). Psychosocial prevention programs against radicalization and extremism: A meta-analysis of outcome evaluations. *European journal of psychology applied to legal context*, 13(1), 37-46.
- [31] Koser, K., & Kuschminder, K. (2017). Assisted voluntary return and reintegration of migrants: A comparative approach. *A Long Way To Go*, 255.
- [32] Lee, E.S. (1966) A Theory of Migration. *Demography*, 3, 47-57.
- [33] Lischer, S. K. (2008). Security and displacement in Iraq: responding to the forced migration crisis. *International Security*, 33(2), 95-119.
- [34] Madjid, Y. R. (2022). Cyber Terrorism Challenges: The Need for a global Mutual Legal Assistance to a Universal Jurisdiction Crime. *Yustisia*.
- [35] Martin, Gus (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*. Ankara Adres Yayınları
- [36] McAlexander, R. J. (2020). Göç ve terörizm arasında nasıl bir ilişki var? Batı Avrupa'da sağ ve Sol Kanat Terörizmin Analizi, 1980-2004. *Küresel Güvenlik Çalışmaları Dergisi*.
- [37] McCauley, C., & Moskalkenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and political violence*, 20(3), 415-433.
- [38] McNamara, K. R. (2015). *The politics of everyday Europe: Constructing authority in the European Union*. Oxford University Press.
- [39] Mudde, C. (Ed.). (2016). *The populist radical right: A reader*. Taylor & Francis.
- [40] Rapaport, D. C. (2003). The four waves of rebel terror and September 11. In C. Kegley (Ed.), *The new global terrorism* (pp. 36-52). Prentice Hall.
- [41] Schmid, A.P. & Jongman, A. J. (1988). *Political Terrorism*. London: Transaction Publishers.

- [42] Schmid, A. (2005). Prevention of terrorism: Towards a multi-pronged approach. In T. Bjorgo (Ed.), *Root causes of terrorism: Myths, reality and ways forward* (23-44). Routledge.
- [43] Schmid, A. P. (2011). The definition of terrorism. In A. P. Schmid (Ed.), *The Routledge handbook of terrorism research* (39-158). Routledge.
- [44] Smith, A. D. (1992). National identity and the idea of European unity. *International affairs*, 68(1), 55-76.
- [45] Stevenson, J. (2023). Demilitarising the ‘War on Terror’. *Survival*. archive.org
- [46] Tangör, B. & Sayın, S. (2012). Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11(1), s.85-118.
- [47] TDK, (2024). <https://sozluk.gov.tr/>
- [48] Tilly, C. (1995). Citizenship, identity and social history. *International review of social history*, 40(3), 1-17.
- [49] Ugwueze, M. I. & Onuoha, F. C. (2020). Hard versus soft measures to security: Explaining the failure of counter-terrorism strategy in Nigeria. *Journal of Applied Security Research*. [HTML]
- [50] Uluslararası Göç Örgütü, (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*.
- [51] U.N. General Assembly. (1972). Measures to eliminate international terrorism (RES/3034). <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/270/64/pdf/nr027064.pdf>
- [52] U.N. General Assembly. (2006). Resolution adopted by the General Assembly on 8 September 2006. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n05/504/88/pdf/n0550488.pdf>
- [53] Vertovec, S. (2010). Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions, and contexts of diversity. *International Social Science Journal*, 61(199-200), 83-95.
- [54] Walia, H. (2021). *Border And Rule: Global Migration, Capitalism, and The Rise Of Racist Nationalism*. rightsaction.org
- [55] Wilkinson, P. (1974) *Political Terrorism*. London: Macmillan.
- [56] Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.
- [57] Wodak, R., KhosraviNik, M., & Mral, B. (2013). *Right-wing populism in Europe: Politics and discourse*. Bloomsbury Academic.